

גבולות היחידה: במדבר פרק טו פסוקים א – טז

נושא היחידה: דיני נסכים

כותב: אורן גוטמן

הסבר כללי: ביחידה זו נלמד על דיני הנסכים. כזכור, בספר ויקרא כתובים רוב דיני הקורבנות שהוקרבו במשכן, ובעתיד יוקרבו בבית המקדש. יחד עם זאת, ישנם קורבנות שהתורה, בספר ויקרא, החסירה בהם מספר הלכות, ובספר במדבר השלימה את החסר. דוגמא להשלמה זאת היא הנסכים.

את פסוקים א – ה נלמד בצורה אינטנסיבית, ואת פסוקים ו – טז נלמד בצורה אקסטנסיבית.

פתיחה: עומדים אנו אחרי חטא המרגלים. כל עם ישראל נמצא בייאוש גדול, אין הם נכנסים לארץ! מניין העם ישאב את הנחמה?

אכן, אם נקרא את פסוק ב' "כי תבאו אל ארץ מושבתיכם", נראה שפרשת הנסכים אינה מופנית לדור המדבר אלא לדור שעתיד להיכנס לארץ. האם אין הדבר מכניס בליבות עם ישראל ייאוש גדול יותר?!

עלינו לברר תוך כדי עיון בפסוקים במה מצוות הנסכים מעודדת את עם ישראל אחרי חטא המרגלים? מה הסוד המסתתר במצוות הנסכים שיכול להרים את הראש הכפוף של העם ולעודדו בנדודיו הארוכים במדבר?

לפני שנתחיל בלימוד הפסוקים נזכיר בקצרה שהקורבנות מתחלקים לחמישה סוגים עיקריים:

1. **עולה** - קורבן שכולו עולה לשמיים, ולא אוכלים ממנו כלל.
2. **חטאת** - הקורבן שמביאים על רוב החטאים, רובם הם ששגג בחטא שדינו כרת במזיד.
3. **אשם** - קורבן שמביאים על חטאים מסוימים, רובם במזיד.
4. **שלמים** - הקורבן היחיד שהוא (בדרך כלל) קודשים קלים, שמותר לאכילה בכל ירושלים לכל אדם. כמו כן הוא הקורבן היחיד שנאכל לשני ימים ולילה.
5. **מנחה** - הקורבן היחיד שהוא מן הצומח, שאר הקורבנות הם מן החי ולכן נקראים "זבחים".

עיון בפסוקים:

פסוקים א – ה [אינטנסיבי]:

הלימוד יתבצע ע"י הנחיית המורה משולב בשני אלמנטים:

1. קריאה צמודה מתוך הפסוקים
2. דיון על המשמעות של מצוות הנסכים כפי שעולה מתוך הפסוקים. במקביל לשני אלמנטים אלו, ישנם נקודות לדיון והצעות להתבוננות שאותם יש לעלות תוך כדי לימוד מהפסוקים.

פסוק ב: כאמור, הציווי בא אחרי חטא המרגלים. מדוע? מה הקשר בין שתי הפרשיות? ניתן להקריין על הלוח את פירוש ה**ספורנו** (ג – ד): "ובחטאם בעגל הצריך מנחה ונסכים לעולת התמיד שהיא קרבן צבור ומאז שחטאו במרגלים הצריך מנחה ונסכים להכשיר גם קרבן יחיד". כאן יש להזכיר את המסר המרכזי של מצוות הנסכים כפי שיובא לקמן. נקודה זו שייכת לכתוב בפסוק א.

פסוק ג: מתי הנסכים מוקרבים? הפסוק מפרט שהנסכים באים בזמן הקרבת קורבנות עולה ושלמים (המוזכרים בספר ויקרא פרק א, א – יג; פרק ג א – יז ובעוד מקומות) ומוסיפים אותם כתוספת על הקורבן.

יש לשים לב, שלא על כל קורבן מוסיפים את הנסכים. רק על קורבנות עולה ושלמים מוסיפים נסכים, בין אם היה זה קורבן יחיד כגון נדר ונדבה¹, ובין אם היה זה קורבן ציבור כגון קורבן התמיד. שאר הקרבנות כגון חטאת, אשם, בכור, מעשר בהמה ופסח, וכן עולת העוף אינם טעונים נסכים. יוצאים מכלל זה חטאת המצורע ואשמו, בהם קבעה התורה תוספת נסכים.

- מה המשמעות שהנסכים באים רק על קורבנות עולה ושלמים הבאים כנדר ונדבה? עיינו בפירוש רש"י ד"ה 'ועשיתם אשה'. מדברי רש"י עולה שכשמקריבים נסכים עם קורבן שכלל לא היה מחויב בו, הרי זה עושה "נחת רוח", שמחה גדולה, לפני ה'. מתוך הלימוד של פסוק ג נוכל לנסות לגעת בטעם מצוות הנסכים. בפסוק ג ישנו ביטוי שבהמשך יחזור על עצמו מספר פעמים (עיינו בפסוקים ג, ז, י, יג, יד). מצאו את ביטוי זה: "ריח ניחח לה".

- ניתן לחלק לתלמידים דף של הפסוקים בו הם צריכים לסמן בצבעים שונים את המילים או ביטויים שחוזרים על עצמם.
- כיצד ביטוי זה מתקשר לטעם המצווה?
- עיינו בפירוש רש"י על פסוק ג' ד"ה 'ריח ניחח'.

¹ ההבדל בין נדר לנדבה הוא שנדר הוא אחראי על הקורבן שאם הלך לאיבוד או מתה ולא הספיק להקריבה, חייב להביא קורבן חדש, ובנדבה אינו אחראי על הקורבן שאם הלך לאיבוד או מתה ולא הספיק להקריבה, אינו חייב להביא קורבן חדש. טעם ההבדל בניהם הוא שבנדר הוא נודר באופן כללי להביא בהמה כקורבן לה', בנדבה הוא מתחייב להביא דווקא את הבמה הזו, ולכן אם היא הלכה לאיבוד, ההתחייבות שלו פגה.

פסוקים ד – ה: מה הם הנסכים? הפסוקים מפרטים מה הם הנסכים. נסכים הם קורבנות מן הצומח, המובאים כתוספת לקרבנות מן החי. הנסכים מורכבים משני חלקים²:

1. סולת מעורבת בשמן המוקטרת ונשרפת כליל על גבי אש המזבח, והיא נקראת "מנחת נסכים" [פסוק ד].

2. יין הנשפך לספלים שהותקנו לשם כך על גג מזבח העולה וירדו בנקבים שהיו במזבח (אל השיתין). פעולת השפיכה נקראת "ניסוך היין" [פסוק ה].

- מה לדעתכם מסמלים השמן, הסולת והיין?

פסוקים ו – ז [אקסטנסיבי]:

התורה מפרטת את הנסכים שבאים על כל קורבן (בקר, איל וכבש). כדי להבדיל בין כל קורבן ניתן לחלק שכל קורבן יקרא תלמיד אחר, כך יומחש ההבדל בין הקורבנות. **כבש:** פסוקים ד – ה; **איל:** פסוקים ו – ז; **פר:** פסוקים ח – ט.

הצעות להמחשה:

פסוקים א – ה:

ניתן להביא לכיתה בקבוק של יין ובצק מעורב בשמן. עצם ההמחשה של החומרים גורמת לתלמידים לזכור יותר טוב. בנוסף לכך ניתן גם להציג את הקרבת הנסכים.

פסוקים ו – ז:

כדי להמחיש את נסכים שבכל קורבן ניתן לבחור שלוש קבוצות, כשכל קבוצה מייצגת סוג אחד של קורבן (אפשר להביא תמונה של אותו בע"ח). כל קבוצה תכין שלט שעליו כתוב כמה יין, סולת ושמן מוסיפים על הקורבן שלה. ניתן גם לתת לתלמידים דף של טבלה עם שלוש עמודות ריקות שבהם ימלאו את כמות של הנסכים שצריך להקריב בכל קורבן.

	פר	איל	כבש
קמח	3 עשרונים	2 עשרונים	עשרון
שמן	1/2 ההין	1/3 ההין	1/4 ההין
יין	1/2 ההין	1/3 ההין	1/4 ההין

כפי שכבר כתבנו בהקדמה, את פסוקים אלו נלמד בצורה אקסטנסיבית לכן מומלץ לעשות זאת תוך כדי הקריאה בחומש עם חומשים פתוחים לנגד עיני התלמידים ועם פסוקים כתובים על הלוח או המקרן.

² יש לשים לב, שהמילה "נסכים" לעיתים משמשת ליין בלבד, ולעיתים כשם כללי ליין עם מנחת הסולת והשמן כמתואר בפסוקים שלפנינו.

מסרים והפנמה:

המסר המרכזי של הנסכים הוא: אחרי חטא המרגלים העם היה שרוי בייאוש מוחלט שהביא לריחוק גדול מהקב"ה. הציווי על הנסכים בא ממקום שיגרום לקירוב בין עם ישראל לקב"ה. מטרת הנסכים להביא ל"ריח ניחוח לה"י שהקב"ה שמח ומרובה בנחת כלפי האדם היחיד שרוצה להתקרב לקב"ה (רעיון זה נכתב לאור פירוש הספורנו פסוקים ג – ד). לכן הנסכים באים בקורבן שאדם מרצונו החופשי מחליט להביא לקב"ה ולא מקורבנות שהוא חייב להקריב על מעשה כזה או אחר.

ייתכן שבשני המרכיבים של הנסכים, היין והסולת המעורבת בשמן, ישנו רמז ליסוד הזה. הסולת שבמנחה מסמלת את מזונו הבסיסי של האדם, ואילו היין רומז על הרגש והשמחה שבחיי האדם. בהקרבת הסולת והיין לפני ה' מראה שכל חיי האדם תלויים בקב"ה. אחרי הבאת מסר זה תוך כדי הלימוד, ניתן לספר סיפור קצר ועליו לפתוח דיון: משה התמיד להגיע לתפילה, התפילה הייתה בשבילו השעה שהכי שמח בה במשך היום. יעקב, לא הבין במה כ"כ שמח משה בזמן התפילה. משה הסביר ליעקב שבשעת התפילה הוא הרגיש מאוד קרוב לקב"ה לכן הוא כ"כ מתרגש ושמח לפני ובמהלכה של התפילה.

אם התלמידים משתפים פעולה בנושא הדיון, ניתן להרחיב את המעגל, מהסיפור אל חיינו האישיים. כיצד אנו מתקרבים לקב"ה? מה גורם לנו להתרחק מהקב"ה? האם התקרבות לקב"ה תלויה במעשה או בכוונה?

ניתן להביא מסרים נוספים:

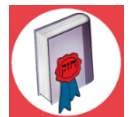
1. זריזות למצוות – האדם מעצמו מחליט להקריב קורבן לה'.
2. הקרבה למען מצוות ה' – כל התוכן והמהות של הקורבן הוא הרצון להתקרב לה'.
3. כל ישראל שווים – התורה מדגישה שהיהודי והגר שווים.
4. שמחה בעבודת ה' – ההתקרבות לה' בקורבן ובנסכים יוצר אצל האדם שמחה על התקרבות זו.

מבט שלם:

עומדים אנו אחרי חטא המרגלים, בשנה השנייה לצאת בני ישראל ממצרים, העם כולו מיואש. החלום להיכנס לארץ מיד, נדחה בארבעים שנה. ה' רוצה להכניס תקווה בלב העם, לכן מתחיל בסדרת מצוות, שהראשונה בהם היא הנסכים, המעודדות את העם שעתיד להיכנס לארץ.

סיכום:

בשיעור זה למדנו על הנסכים, מה הם הנסכים, ממה הם מורכבים, מתי הם מוקרבים, כמות הקרבתם ביחס לקורבן, מדוע הוסמכו לפרשת המרגלים וחתמנו במסר של המצווה.

הרחבה והפניות למקורות נוספים:

לבתי ספר המקדישים שעות נספות לשיעורי תורה, ניתן להרחיב את הלימוד של פסוקים ו – טז, תוך נתינת דגש על הכמות של הנסכים שמקריבים בכל קורבן.

